

INTERVIEW:

Da menneskerettighederne blev digitale

Af **Charlotte Flindt Pedersen**

Fra internettets start til i dag er der sket meget indenfor menneskerettigheder i det digitale rum. Det Udenrigspolitiske Selskabs direktør, Charlotte Flindt Pedersen, har talt med Rikke Frank Jørgensen, der er seniorforsker ved Institut for Menneskerettigheder om udviklingen.

Rikke, du har været med som både aktivist og forsker fra internettets spæde start. Hvordan har diskussionen om teknologi og menneskerettigheder udviklet sig over årene?

Lad mig kort prøve at ridse denne rejse op. Omkring år 2000 var der i virkeligheden kun en meget lille gruppe mennesker, internationalt set, der lavede koblingen mellem teknologi og menneskerettigheder.

Informationsteknologi og menneskerettigheder kom virkelig på den internationale dagsorden omkring 2003, hvor FN holdt sit første verdenstopmøde med Kofi Annan, FN's daværende generalsekretær, i spidsen. Han havde primært et udviklingspolitisk blik

på ny teknologi. Han sagde visionært dengang, at hensigten med initiativet var at sikre, at ny teknologi gennemsyrrer den internationale dagsorden, ligesom kvinders rettigheder for alvor kom på den internationale dagsorden ved topmødet i Beijing i 1975. Han opfordrede til at forstå ny informationsteknologi og bruge den som en løftestang for udvikling globalt set.

Der blev herefter holdt to verdenstopmøder i 2003 og 2005, hvor man sad i timer og forhandlede om det, der skulle blive en overordnet politisk vision for informationssamfundet og en handlingsplan. Det skete med meget aktiv deltagelse fra industrien, erhvervsliv og civilsamfundet. At man inddrog disse aktører i så høj grad var progressivt dengang. Men i forhold til den digitale teknologi var der en specifik begrundelse. Nettet er jo ikke et statsligt projekt, det er i høj grad vokset frem i et fællesskab mellem civilsamfund, private virksomheder og statslige aktører, især i USA. Så allerede her blev 'multistakeholderism', som man kaldte det

Charlotte Flindt Pedersen er direktør for Det Udenrigspolitiske Selskab.

dengang, en del af måden, man udvikler politikker på området på.

Hvad var din rolle på topmøderne?

Jeg deltog i Udenrigsministeriets delegation til topmøderne som menneskerettighedsekspert, men koordinerede også det globale civilsamfundsarbejde sammen med en fransk kollega. Så jeg havde en fod både i regeringsdelegationen, men også i civilsamfundsgrupperne. Det, vi kæmpede for dengang, var at få anerkendt, at menneskerettighederne skulle være den normative rettesnor for at lave IT- og kommunikationspolitiske handlingsplaner. Det er jo næsten til at smile over i dag, men dengang var det kontroversielt at sige, at de store FN-konventioner skal udgøre den normative ramme anvendelsen af ny teknologi, og at de rettigheder, som vi er enige om i et eller andet omfang, også skal med ind i den digitale verden.

Hvilke problemer med den ny informationsteknologi kunne I forudsige på det tidspunkt?

Vi var allerede dengang meget fokuserede på staternes muligheder for at knægte og undertrykke borgere, meningsdannere, journalister og menneskerettighedsforkæmpere. Internettet var der, hvor staterne satte deres magt igennem på nogle nye måder. Men det var samtidig også der, hvor der var et forandringspotentiale. På den ene eller anden måde formåede aktivister og civilsamfund altid at finde veje uden om de kontrolpunkter og bremseklodser, som autoritære regimer opstillede. Lige så hurtigt, som regeringerne satte digitale kontrolpunkter op, lige så hur-

tige var aktivister om at finde digitale veje udenom disse og sikre, at information kom ud om samfundsudviklingen i et autoritært land.

På verdenstopmødet var der også et stort fokus på digital inklusion. Hvis den digitale udvikling var et så vigtigt redskab for demokrati og demokratiudvikling, og det i stigende grad ville blive en del af vores offentlige infrastruktur, kunne det jo ikke nytte noget, at store dele af verdens befolkning var udelukket. Det siger sig selv. Hvis internettet er et offentlig gode, en fælles social og teknisk infrastruktur, er det problematisk, at det i så høj grad er USA, der styrer den via ICANN.

Hvad er ICANN?

ICANN står for International Cooperation of Assigning Names and Numbers, og det er den organisation, der styrer hele den tekniske del af internettet i forhold til domænenavne og -adresser. Den har historisk set befundet sig i USA og begyndte med demokratisering af hele domænesystemet at komme meget på dagsorden ved 2005-topmødet.

Hvordan kom topmøderne til at præge FN's arbejde?

Fra verdenstopmødet var slut og i de næste mange år begyndte informationsteknologi og digitalisering at blive en integreret del af mange forskellige arbejdsområder i FN. Der kom et hav af FN-resolutioner og specialrapportører, som siden har kigget på forskellige områder af teknologien.

FN's ytringsfrihedsrapportører har også været utrolig opmærksomme på

det digitale og har lavet rapporter og anbefalinger. Men også de rapportører, der dækker forsamlingsfrihed, kvinders rettigheder, diskrimination og religion har integreret det i deres arbejde. Der kom en meget banebrydende resolution 2011, hvor det blev fastslået, at menneskerettigheder gælder online som offline. Pointen er, at rettigheder skal være beskyttet også i det digitale domæne.

Man kan sige lidt firkantet, at de første 10 år var der virkelig fokus på forholdet mellem stat og borger, og hvad staten kunne gøre af gode og onde ting i forhold til digitalisering. Derudover var der fokus på, hvad det gav af nye muligheder for civilsamfund og menneskeretsaktivister, og hvordan man kontrollerede internettet på et mere teknisk plan.

For cirka 10 år siden begyndte man i højere grad at se på de store techgiganter, fordi det i så høj grad er dem, der stiller infrastruktur og de platforme til rådighed, hvorigenem vi lever vores offentlige liv og udøver et hav af forskellige rettigheder.

Vi bruger de platforme som en offentlig infrastruktur, men det er private kommercielle tjenester. Og mange oplever ikke, at der er reel mulighed for at fravælge dem, hvis de vil bruge nettet til at udøve deres demokratiske rettigheder, fordi der stadigvæk ikke er særlig mange alternativer, i hvert fald ikke sådan i al almindelighed. Der er jo alternative platforme, men langt de fleste almindelige mennesker, som ikke sætter sig dybt ind i det her, bruger Amazon, Google, Facebook, Twitter og Instagram.

Men er der en fare for, at folk får nok? At techgiganternes indflydelse mindskes, fordi borgere ikke længere vil udlevere deres data og føle, at deres personlige frihed er for vigtigt til at være på Facebook?

Man taler lige nu om et såkaldt techlash (tilbageslag for tech, red.) i USA. Der er helt klart en tendens til, at folk trækker sig fra sociale platforme og søger ind i mindre fællesskaber. Vi ser også en tendens til, at folk bruger almindelig mailkommunikation eller andre kanaler og ikke i samme grad bruger de store platforme til at kommunikere.

Hvis man kigger på Rusland eller Hviderusland, giver de digitale platforme jo også mange muligheder for informationsstrømme og måder at bryde med autoritære styre. Er det ikke en af platformenes fordele?

Der er tonsvis af demokratiserende potentiale i teknologien, det er der slet ikke tvivl om. Men vi er gået ned ad en speciel vej og udvikling de sidste 10 år. Det ændrer ikke ved, at potentialet er der, men problemet er, hvis du kun kan udfri det potentiale inden for overvågningskapitalismens model og ikke har andre muligheder. Det er vigtigt at fastholde, at der er andre platforme, og der er masser af små alternativer, men det er ikke noget som er alment udbredt. Langt de fleste mennesker bruger stadigvæk de store kommercielle platforme.

Kunne man forestille sig, at man lavede en form for statslig social platform? Ligesom vi har en public service-kanal via DR?

Det er noget, der bliver bragt frem en gang imellem. Jeg tror, at de fleste, selvom de er kritiske overfor techgiganternes dagsorden, er lidt skeptiske over, at det er staten, der skal drive alternativet.

Men man burde fra staternes side og i EU have været bedre til at promovere startups og forskellige initiativer, der kunne have udgjort et alternativ til de store techgiganter med en anden forretningsmodel end salg af vores data.

Vi har været meget lang tid om at vågne op. Vi har været blinde for disse platformes bagside og har ukritisk løbet med. Vi har jo tunge offentlige institutioner, også i Danmark, som er helt infiltreret i platformene: Skolesystemerne, staten og kommunerne. Alle har kørt et tæt parløb. Vi har smart-city projekter, som kører tæt sammen med Google, og Google er fuldstændig integreret i vores skoler. Enhver kommune med respekt for sig selv har en eller anden borgeradgang via Facebook med integrerede elementer. Det er meget problematisk set fra et borgerperspektiv, at man skal betale med sine personlige oplysninger, hvis man vil udøve sin ret som borger i et demokrati. Det begynder flere og flere at forstå nu, men man har stadigvæk ikke rigtig knækket koden i forhold til, hvad man reguleringsmæssigt skal stille op. Her går man ind på enkeltområder som for eksempel *fake news*. Eller man går ind og kigger på indholdsmoderation på sociale medier, hvor der også er kommet et stort udspil fra EU-Kommissionen, der ser på, hvilken rolle platformene skal spille i forhold til ulovligt indhold, og forsøger at sikre, at vores

rettigheder er beskyttet. Men den mere strukturelle systemiske magt, som techgiganterne har på tværs af de forskellige områder, bliver ikke adresseret. Det er hamrende svært, fordi det er private virksomheder og ikke virksomheder, som er direkte forpligtet på menneskerettighederne. De er indirekte forpligtet via staten. Og de taler i stigende grad selv rettighedssproget og laver selv analyser af deres indflydelse på menneskerettighederne. Men det er alt sammen indenfor en frivillighedens kodeks i forlængelse af *Corporate Social Responsibility*.

I Danmark har vi en techambassadør. Kan vi som lille land sikre, at vores menneskerettigheder bliver beskyttet, eller er vi for små i forhold til techgiganterne?

Ja, vi er små, men det kan der også være en fordel i. Der er flere ting, vi kan gøre. Vi er et af de europæiske lande med et stærkt menneskeretsmiljø. Vi har faktisk et udenrigsministerium, som også har meget fokus på tech og menneskerettigheder og tilmed en ambassadør. Så jeg synes, vi er i en unik position videnskabsmæssigt i forhold til at skabe opmærksomhed i EU-systemet.

Og til den større offentlighed skal vi skabe opmærksomhed om, hvad der er på spil. Her har vi en klar forpligtelse. Når vi for eksempel taler så meget om digitalisering, kunstig intelligens og digital velfærd i Danmark, kunne vi holde fanen højt og prøve at vise, hvordan man kan gøre det rettighedsbaseret. Hvordan laver man en omstilling til et demokratisk digitalt samfund som det danske med respekt for menneskeret-

tigheder? Det er jo os, der bestemmer, hvordan SmartCity Århus skal blive eller Udbetaling Danmark, folkeskolen og så videre.

Der findes allerede mange steder i Danmark, hvor der er digitaliseringsagendaer. Vi har DJØF's techkommission og Dataetisk Råd. Der synes jeg, at vi har en unik forpligtelse til at prøve at tænke rettighederne mere frem. Jeg er ikke så imponeret af den danske digitaliseringsstrategi eksempelvis. Jeg synes, man har været alt for fokuseret på effektivisering og løbet efter teknologien i stedet for at tage mere udgangspunkt i, hvordan skal det danske samfund skal se ud om for eksempel 15 år i forhold til inklusion, valgmuligheder for den enkelte borger og antidiskrimination.

Hvordan ser du fremtiden i det her felt, hvis vi får styr på regulering af de private virksomheders brug af vores data?

I så fald vil der være en meget stor opgave for staten i deres eget databrug og dataficering af velfærdsstaten. Magtbalancen bliver endnu mere forskudt mellem borger og staten: Borgeren bliver mere transparent, og staten bliver mere ugenomsigtig. Og i sidste ende vil borgerne føle sig mere magtesløse. Det burde være omvendt i et demokrati.

○○○